

Challenges of dissertation writing based on the lived experiences of doctoral students at Islamic Azad University

Abbas Zabihifard: PhD student of Educational Management, Islamic Azad University, Khorasgan Branch, Isfahan, Iran

Mahboubeh Sadat Fadavi*: Faculty member, Department of Educational Management, Islamic Azad University, Khorasgan Branch, Isfahan, Iran.

Narges Saeidian Khorasgani: Faculty member, Department of Educational Management Islamic Azad University, Khorasgan Branch, Isfahan, Iran.

Abstract: The aim of this study was to provide a model for managing the challenges of dissertation writing based on the lived experiences of doctoral students in Islamic Azad University. The research method was qualitative and phenomenological. The statistical population of this study included all newly graduated PhD students in the humanities of Islamic Azad University, who first studied the field of research including all written and digital resources, foreign articles in databases and then interviewed experts. Participants in the study included students and doctoral graduates and professors and experts in the humanities at the Islamic Azad University. The sampling method in this part of the research was based on the criterion-based purposeful sampling method (PhD students and graduates). The research tool used to collect data in this study was a semi-structured in-depth interview on 12 doctoral graduates, which was then analyzed using the 7-step Claizey method. Thus, after analyzing the lived experiences of the research field, 210 primary concept codes were extracted and in the continuation of Kliazi scientific analysis, the initial concept codes were reduced to 172. Finally, they were extracted into three main categories of administrative, educational-research and student challenges and were classified with the help of social science software (Maxida 18).

Keywords: PhD Thesis, Challenges, Research, Graduate Studies

*Corresponding author: Faculty member, Department of Educational Management, Islamic Azad University, Khorasgan Branch, Isfahan, Iran.

Email: fadavimahbobe@gmail.com

مقدمه

پایه و اساس تولید علم، پژوهش است. از طرفی تحقیق بستر اصلی برای درک عمیق و دقیق از حقایق، تفکر و اندیشه است. پژوهش وجه مهمی از فعالیتهای انسان است و دانش بشری به کمک پژوهش رشد می‌کند، گسترش می‌یابد و سرانجام به گسترش مرزهای علم و نوآوری می‌انجامد. به دستپژوهش و تحقیق از راه‌های اصلی پیشرفت و ترقی مادی و معنوی در هر کشوری محسوب می‌شوند و بین تحقیقات و میزان پیشرفت رابطه مستقیم وجود دارد- (بهی مهر 1391).

دانشگاه به عنوان یک نظام، در نظام‌های کلان اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی تأثیر می‌گذارد و هم از آنها تأثیر می‌پذیرد. در عصر حاضر دانشگاه‌ها جدا از رسالت اصلی که تربیت علمی دانشجویان است، توجه به رویکردهای چندرشته‌ای و میان رشته‌ای، گسترش آموزش مداوم و پاسخگویی به نیازهای علمی را سرلوحه کار خود قرار داده‌اند (یمینی و همکاران 1396). بسیاری از پژوهش‌های دانشگاهی در قالب پایان نامه و رساله انجام می‌شوند که بسیاری از مقالات و تولیدات علمی مستخرج از همین پایان نامه‌ها و رساله‌ها هستند (منصوریان 1389). در ایران رشد کمی تحصیلات تکمیلی روندی افزایشی داشته و اینک باید بعد کیفی آن مورد توجه سیاستگذاران و تصمیم‌گیران نظام آموزش عالی قرار گیرد. در این بین چالش‌های رساله نویسی به ویژه در دوره دکتری از مسائل مهم دوره‌های تحصیلات تکمیلی است. این چالش‌ها گاهی آنچنان بزرگند که دانشجویان نمی‌توانند دوره خود را به پایان برسانند یا سالها درگیر نوشتن رساله خود می‌شوند. از ویژگی‌های دوره‌های تحصیلات تکمیلی و آموزش عالی، توجه همزمان به آموزش و پژوهش است که تبلور بخش پژوهشی آن، پایان نامه و رساله است که دانشجو ملزم به تدوین آن شده است. پایان نامه و رساله در خود ارزیابی دانشجویان از توانایی‌های ذهنی، مهارت‌های تجربی و بالینی و همچنین میزان بلوغ علمی و منطقی آنان تأثیرگذار است. همچنین

نگارش آن مسیری برای یادگیری روش پژوهش و مهارت‌های تحلیل انتقادی مقالات چاپ شده را برای دانشجویان فراهم می‌سازد (لاندرگین و هالورسون 2009).

با این حال رساله نویسی در عمل، مشکلات و پیچیدگی‌های بسیاری را در مقابل دانشجویان قرار می‌دهد و چالش‌های گوناگونی را برای آنها به همراه دارد. پایان نامه‌ها و رساله‌ها، آموزش و آزمایش قدرت به کارگیری و استفاده از انواع توانایی‌ها و مهارت‌های دانشجویان است. این توانایی‌ها شامل دانش و اطلاعات تخصصی، مهارت‌های پژوهشی، توانایی درک و تحلیل موضوعات و مهارت‌های نگارشی هستند. علاوه بر این در فرایند پایان نامه نویسی، ارزیابی جامعی از تأثیر آموزش در طول کار تحقیق شکل می‌گیرد. رساله دکتری، محصولی است که تأمین کننده آن به طور عام دانشگاه (شامل استاد، دانشجو، مدیران و کارکنان) و مشتری و مصرف کننده آن به طور عام جامعه (شامل جامعه علمی، جامعه مدنی و بازار کسب و کار) هستند. تمامی فرایندهایی که لازمه یک رساله دکتری هست اعم از فعالیت‌هایی که ذیل عملیات اصلی و عملیات حمایتی انجام می‌شود، مانند دانه‌های زنجیر به هم متصل و مربوطند. با این حال قدرت این زنجیر بر مبنای ضعیف‌ترین حلقه زنجیر محاسبه می‌شود. به این معنا که ضعف هر یک از عوامل یا فرایندهای در حال اجرا در رساله نویسی دکتری در لایه لای زنجیر، به هدر رفتن ارزش‌های دیگری در حلقه‌های دیگر این فرایند منجر می‌شود (اصغری و نعمتی 1395).

از این رو، کشف این عوامل یا فرایندهای اختلالی در حین پروژه رساله نویسی و حذف یا کاهش آن می‌تواند به ارتقای کیفیت پژوهش‌ها در سطح دکتری کمک شایانی کند. انجام پایان نامه یا رساله توسط دانشجویان در بطن فرایندی انجام می‌پذیرد که از چگونگی شکل‌گیری مسئله آغاز و با بررسی نظری-عملی آن تداوم می‌یابد. این امر برای دانشجویان دکتری می‌بایست میدان واقعی دیالکتیک ارتباط آموخته‌های نظری با مسائل ملموس

مختلفی مانند ضعف های دانشجوی و استاد در انجام دادن وظایف علمی و عملی، ضعف های اجتماعی، ضعف های آموزشی و البته محدودیت ها و فقدان امکانات برای دانشجویان و اساتید دانشگاه است. دانشجوی به عنوان یک پژوهشگر باید چه ویژگی های شخصیتی داشته باشد (علاقه، انگیزه، خلاقیت، دید انتقادی، ذهن تحلیل گر و...) و اینکه تا چه حد در انجام دادن پژوهش تلاش می کند و به کسب دانش و مطالعه می پردازد، یکی از مباحث و چالش های رساله نویسی است. از دیگر چالش ها می توان به مسائل فرهنگی و اجتماعی و نگاه جامعه به پژوهشگر اشاره کرد که شاید موجب افزایش انگیزه تحقیق در دانشجو باشد یا وی را از پژوهش دلسرد کند. موانع آموزشی و نظام آموزشی، کمبود امکانات و لوازم و شرایط لازم برای پژوهش، دسترسی به منابع، عدم همکاری و همچنین مشکلات مالی از چالش های جدی رساله نویسی اند که مدیریت این چالش ها می تواند بر کیفیت و زمان فرایند رساله نویسی تأثیر چشمگیری داشته باشد. از این رو، این پژوهش به دنبال بررسی چالش های رساله نویسی در تمامی مراحل تدوین یک رساله دکتری است. این بررسی ها می تواند در نهایت منجر به تدوین الگویی جامع برای مدیریت چالش های رساله نویسی شود. از این رو پژوهش حاضر با هدف شناسایی چالش های رساله نویسی براساس تجارب زیسته دانشجویان دکتری در دانشگاه آزاد اسلامی در رشته علوم انسانی انجام شد.

روش کار

از آنجا که هدف از انجام پژوهش حاضر شناسایی چالش های رساله نویسی براساس تجارب زیسته دانشجویان دکتری بود، این مطالعه به روش پدیدارشناسی توصیفی انجام گرفت. جامعه پژوهش شامل کلیه دانشجویان مقطع دکتری دانشگاه آزاد اسلامی بودند که در یک سال اخیر از پایان نامه دکتری خود دفاع کرده اند. جهت انتخاب نمونه در این بخش، از نمونه گیری هدفمند استفاده گردید. در مطالعات کیفی حجم نمونه از قبل معلوم نیست و نمونه گیری تا سرحد اشباع ادامه یافت که

باشد. اما برخی مطالعات نشان میدهد که این فرایند در دانشگاه های کشور دارای معایب و محدودیت هایی است می توان فرض کرد که جریان انجام رساله ها در دانشگاه های کشور از اصلی ترین منظور و هدف خود که پیشبرد مرزهای دانش و حل مسائل است کمک به شکل گیری نظریه است، فاصله دارد. این ناکامی در حقیقت معلول عوامل چندی است مانند نداشتن انگیزه کافی، موانع عاطفی، درک نادرست از ماهیت پژوهش، ضعف برنامه ریزی و سوء مدیریت در پژوهش، ناهماهنگی و عدم پیوند روانی متقابل دانشجوی با استاد راهنما، احساس عدم ثمر بخشی و غیره (یمینی و همکاران 1396).

در پژوهش های اخیر کامبو (2016) در پژوهشی را با عنوان چالش های دانشجویان تحصیلات تکمیلی در نوشتن پایان نامه و رساله در مؤسسات آموزش عالی تانزانیا انجام دادند. نتایج حاکی از آن است که بیش از 50 درصد شرکت کننده ها با چالش هایی همچون عدم تناسب در ارائه فصول مختلف تحقیق و عدم مهارت نوشتاری آکادمیک روبه رو هستند. آنها پیشنهاد کردند برای غلبه بر این چالش ها، دوره های بیشتری برای روش تحقیق در دانشگاه برگزار شود. همچنین متین و خان (2017) در پژوهشی با عنوان مشکلات متداول دانشجویان تحصیلات تکمیلی در فرایند پایان نامه در بنگلادش به بررسی مشکلات پیش روی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بنگلادش در نوشتن پایان نامه پرداختند. بر اساس نتایج، مشکلات کلی شامل فقدان دانش، تجربه، تعهد دانشجوی در فرایند پایان نامه، محدودیت زمانی، بار کاری بیش از حد، عدم حمایت مالی، ملاقات غیر کافی و نامناسب با استاد راهنما بودند. مشکلات مرتبط به دانشکده نیز شامل راهنمایی و منابع غیرکافی دانشکده، عدم وجود سلولهای تحقیقاتی و چهارچوب تالیف پایان نامه در مؤسسه و همکاری غیر کافی از طرف مؤسسه می گردد.

مشکلات رساله نویسی در صورتی که حل نشود بر کیفیت آنها تأثیر منفی خواهد داشت. این ضعف ها در حوزه های

مرتب نمود. سپس پژوهشگر مفاهیم به دست آمده از مرحله قبل را به درون توضیحی جامع تر برد. پژوهشگر در مرحله بعدی تلاش نموده است یک توصیف واقعی از مرحله قبل بوجود آورد. در انتها، در مرحله هفتم تجزیه و تحلیل کلایزی انجام گرفت و با مراجعه به شرکت کنندگان به بازخوانی و مرور مفاهیم عمده ثبت شده پرداخته تا وثوق اطلاعات تضمین گردد. روایی و پایایی مطالعه حاضر براساس ارزش واقعی، قابلیت اجرا، ثبات و مبنی بر واقعیت بودن، ایجاد شد. با توجه به اینکه اطلاعات جمع آوری شده حاصل از تجربه واقعی شرکت کنندگان می باشد که به تأیید آنها هم رسید، ارزش واقعی مطالعه مورد تأیید قرار گرفت. در خصوص کاربردی بودن یا قابلیت اجرای نتایج در گروهها یا مکان های دیگر، سعی شد تا با عدم انتخاب یک مکان مشخص برای نمونه گیری و انتخاب نمونه ها از طیف نسبتاً گسترده سنی و سوابق فرهنگی اجتماعی متفاوت (در شهرهای تهران، اصفهان و بوشهر) این مسئله برآورده شود. از آنجاکه شرکت کنندگان پاسخهای نامتناقض و همسانی به سؤالات مشابه که در قالب های مختلف مطرح شده بود، می دادند، ثبات پژوهش تأیید شد. همچنین پژوهشگران سعی کردند که انجام فرایند این پژوهش خالی از هر گونه تعصب در مورد پدیده مورد نظر باشد. ارائه اطلاعات کافی درباره چگونگی پژوهش به تمامی آزمودنی های شرکت کننده، کسب رضایت نامه کتبی به منظور شرکت در پژوهش رعایت شدند. جهت رعایت اخلاق پژوهشی، کد اخلاق IR.USWR.REC.1399.185 در کمیته اخلاق دانشگاه ثبت شد.

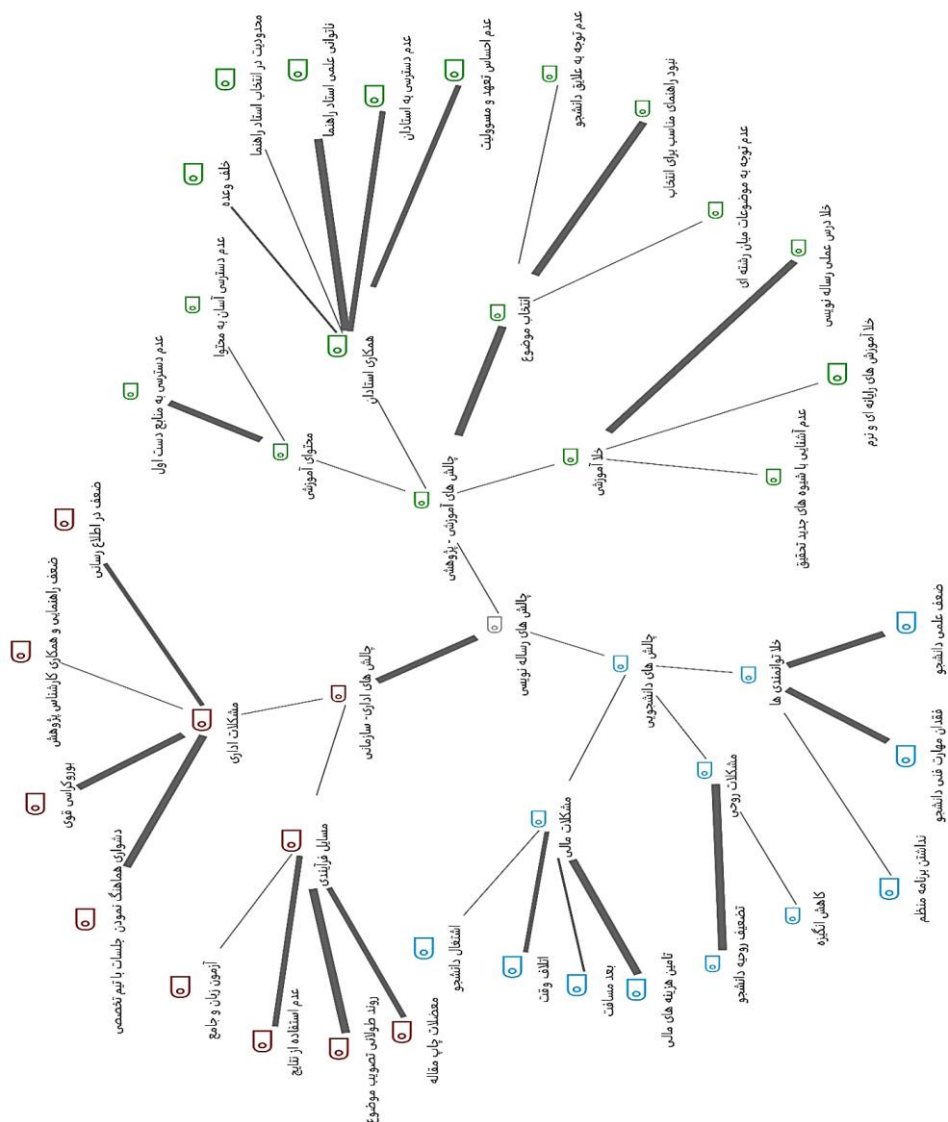
یافته ها

نتایج به دست آمده از پژوهش حصار با تجزیه و تحلیل اطلاعات کسب شده از مصاحبه با 12 فارغ التحصیل دکتری حاصل شد. پس از تجزیه و تحلیل داده های حاصل از مصاحبه، سه حوزه چالش عمده شامل چالش های اداری-سازمانی، چالش های دانشجویی، و چالش های آموزشی-پژوهشی شناسایی شدند. در حوزه

در نهایت 12 مصاحبه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. قبل از انجام مصاحبه ها در مورد اهمیت و هدف از انجام پژوهش به شرکت کنندگان توضیح داده شده پس از جلب اطمینان و اعتماد آنان در محرمانه بودن مصاحبه و آزاد بودن برای خروج از مطالعه در هر زمان و رعایت نکات اخلاقی، مصاحبه بصورت هم حضوری برای برخی از شرکت کننده ها و برای برخی دیگر به صورت تلفنی انجام شد. جمع آوری داده های کیفی با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام شد. انجام مصاحبه ها تا زمانی ادامه یافت که اشباع اطلاعات به وجود آمد یعنی بعد از انجام 10 مصاحبه، در مصاحبه های بعدی (2 مصاحبه) هیچ داده جدیدی به دست نیامد. تجزیه و تحلیل مصاحبه با کمک نرم افزار Maxqda12 کدگذاری و تحلیل شد. به این ترتیب که ابتدا از گوشی هوشمند جهت ضبط فایل مصاحبه استفاده شد و هم زمان یادداشت برداری توسط مصاحبه گر در حین مصاحبه انجام گرفت. با هر کدام از افراد شرکت کننده تنها یک بار مصاحبه انجام گرفت و مدت زمان انجام مصاحبه 45-60 دقیقه بود. پس از پیاده سازی متن مصاحبه در فضای word، از تکنیک های تحلیل محتوای متون کیفی به روش هفت مرحله ای کلایزی با کمک نرم افزار استفاده شد. انجام مراحل کلایزی بدین صورت بود که در مرحله نخست پژوهشگر به منظور درک بهتر شرکت کنندگان کلیه توصیفات و تجارب بیان شده از طرف آن ها را چندین مرتبه با دقت مطالعه نموده تا بتواند مطالب و عبارات مهم را استخراج نماید. در مرحله بعدی پژوهشگر سعی نمود واژه ها و جملات مرتبط با پدیده مورد نظر را از متن مصاحبه ها استخراج نموده و بر اساس اطلاعات جمع آوری شده، تعداد 208 عبارت به دست آورد. سپس پژوهشگر مطالب تکراری را مجدداً پالایش کرده و به هر کدام از جملات مفهومی خاص بخشیده تا آن ها را در قالب جملاتی ساده تر بیان نماید که با حذف کدهای اضافه به 172 کد تقلیل یافت. در مرحله چهارم پژوهشگر مفاهیم استخراج شده را در دسته های هم مفهوم سازماندهی و

دانشجویان به چالش‌هایی نظیر، خلا آموزش‌های رایانه‌ای و نرم افزاری، عدم آشنایی با شیوه‌های جدید تحقیق، خلا درس عملی رساله نویسی، عدم توجه به موضوعات میان رشته‌ای، نبود راهنمای مناسب برای انتخاب موضوع، عدم توجه به علایق دانشجویان، خلف وعده، محدودیت در انتخاب استاد راهنما، ناتوانی علمی استاد راهنما، عدم دسترسی به استادان، عدم احساس تعهد و مسئولیت، عدم دسترسی به منابع دست اول و عدم دسترسی آسان به محتوا اشاره کردند. در شکل 1 الگوی حاصل از نتایج ارائه شد.

چالش‌های اداری-سازمانی، دانشجویان به چالش‌هایی نظیر آزمون زبان و آزمون جامع، روند طولانی تصویب موضوع، عدم استفاده از نتایج رساله، معضلات چاپ مقاله، ضعف در اطلاع رسانی، ضعف راهنمایی و همکاری کارشناس پژوهش، بوروکراسی قوی و دشواری هماهنگ نمودن جلسات با تیم تخصصی اشاره کردند. در حوزه چالش‌های دانشجویی، دانشجویان به چالش‌هایی نظیر، تأمین هزینه‌های مالی، بعد مسافت، اتلاف وقت، اشتغال دانشجوی، تضعیف روحیه دانشجوی، کاهش انگیزه، نداشتن برنامه منظم، فقدان مهارت فنی دانشجوی و ضعف علمی دانشجوی، اشاره کردند. در حوزه چالش‌های آموزشی-پژوهشی،

شکل 1. چالش‌های رساله نویسی
Fig. 1. Thesis Writing Challenges

بحث

بزرگتری یعنی به وجود بوروکراسی اداری سخت اشاره دارد. نظام منفعت محور بروکراسی حاکم بردانشگاهها و الزام به صدور مجوزهای لازم برای پروسه رساله نویسی و رفتن به سازمانهای مختلف از شروع کار تا پایان جلسه دفاع برای دانشجویان ملال آور می شود.

یکی دیگر از مفاهیم استنباط شده از تجارب شرکت کنندگان، مشکلات و چالشهای مربوط به خود دانشجو بود. فشار مالی و هزینه بالای رساله نویسی در دانشگاه آزاد اسلامی خصوصا برای آنهایی که درآمد چندانی ندارند از بزرگترین چالشها در مرحله رساله نویسی است که حتی باعث ترک تحصیل دانشجو نیز می شود. در این میان سازمان ها نیز حمایت مالی را از دانشجو به عمل نمی آورند و دانشجویان ملزم به گرفتن وام با بهره زیاد از بانک ها هستند. هزینه بالای طولانی شدن دوره و خود رساله، و بی توجهی به زمان و هزینه در پروسه رساله نویسی توسط دانشگاه به دلیل ذینفع بودن را هم باید به این مسئله اضافه کرد. شاغل بودن دانشجو در ادارات و سازمان ها و محدودیت در مرخصی و چالش فرد با سازمان یا نهادی که در آن کار می کند به دلیل ترک کار نیز از مسائل مهم است. در این میان کاهش روزافزون روحیه دانشجو در مرحله رساله نویسی که می تواند وابسته به رفتار خانواده - سازمان متبوع و فرسودگی دانشجو باشد از نظر ذهنی در پروسه رساله نویسی تأثیر منفی دارد. در این میان تضعیف روحیه به دلیل فرسایشی شدن فرایند رساله نویسی با افزایش سن دانشجویان و فاصله بین دو مقطع و کاهش طراوت و توانایی بدنی همراه است که به همه اینها می توان گاهی بار روانی رد شدن مکرر موضوع بر دانشجو و استرس همیشگی جلسه دفاع از پروپوزال و رساله را هم اضافه کرد. در این میان گاهی رفتار نامناسب استاد راهنما و تمسخر آنها نسبت به نوع عملکرد دانشجویان باعث از دست دادن روحیه کاری نیز می شود. مشکلات دانشجویان غیر بومی گاهی بیشتر هم می باشد. داشتن فاصله زیاد مکانی با دانشگاه و عدم شرکت در دوره های آموزشی دانشگاه بخاطر بومی نبودن و سختی

با نگاهی عمیق به تجارب شرکت کنندگان در مطالعه حاضر مشخص شد که یکی از مفاهیم استنباط شده از تجارب آنان، مشکلات و چالشهای مربوط به امور اداری و سازمانی است. عدم تمرکز برپایان نامه با درگیری ذهنی آزمون زبان و جامع و استرس گذر از این دو آزمون می تواند یک چالش جدی برای دانشجویان دکتری باشد. گاهی ناراحتی و سردرگمی از روند تصویب موضوع و حتی زمان بندی نامناسب در ارائه موضوع و پیچ و خمهای خود ساخته دانشگاه آزاد جهت رسیدن به خان رساله نویسی می تواند طاقت فرسا باشد. از این رو طولانی شدن بیش از اندازه پروسه انتخاب موضوع و نوشتن و دفاع از پروپوزال، باعث فاصله زیاد میان امتحان جامع و تصویب موضوع می شود. شرکت کنندگان در این پژوهش، بها ندادن به رساله دکتری و عدم استفاده از رساله ها را یکی دیگر از چالشها می دانند که باعث افت انگیزه آنها در انجام فرایند رساله نویسی می شود. این مسئله می تواند به فرهنگ بی توجهی به رساله و نتایج آن و نبود راهکار جهت استفاده از نتایج تحقیقات دانشجویان بر گردد. از دیگر چالشها می توان به عجله در ارائه مقاله به عنوان پیش شرط دفاع و استرس و بار مالی استخراج موضوع مقاله و گرفتن پذیرش آن در مجلات معتبر اشاره کرد. هزینه بر بودن، زمان بر بودن و طاقت فرسا بودن چاپ و پذیرش مقاله، محدودیت مجله در خصوص برخی موضوعات و ترافیک پذیرش مقاله از مواردی است که برای دانشجویان مشکل ایجاد می کند. اثر تحریم بر چاپ مقالات خارجی را باید به مقوله اضافه کرد. از دیگر موارد چالش برانگیز در حوزه اداری سازمانی می توان به ناکافی بودن اطلاع رسانی از چارچوب های پنهان و آشکار در مورد رساله نویسی توسط دانشگاه آزاد اشاره کرد که منجر به عدم اطلاع و کمبود آگاهی دانشجو از پروسه انتخاب موضوع و نوشتن رساله می شود. شرکت کنندگان در این پژوهش به همکاری اندک کارشناسان پژوهش در زمینه اداری رساله نویسی نیز اشاره کردند که این موضوع به مسئله

Iranian Cultural Research Quarterly, Vol. 9, No. 2, Pp. 191-159. [In Persian].

Bahi Mehr S 2012. Identifying Challenges and Problems in the Process of Developing Master's Theses in Librarianship and Information from the Perspective of Library Students. *Master Thesis. Kharazmi University*. [In Persian].

Behi Mehr S, Riahi Nia N, Mansoorian Y 2014. Identifying Dissertation Problems from the Perspective of Information Science Students in Tehran Universities. *Academic Library and Information Research*. Vol. 48, No. 1. Pp. 59-39. [In Persian].

Khorsandi M, Jahani F, Vakilian K, Et all 2015. Explaining the existing challenges in compiling general doctoral dissertations based on the experiences of graduates of this field: a qualitative study. *Journal of Sabzevar University of Medical Sciences*. Vol. 22, No. 5, Pp. 853-842. [In Persian].

Komba S C 2016. Challenges of writing theses and dissertations among postgraduate students in Tanzanian higher learning institutions. *International Journal of Research Studies in Education*, Vol. 5, No. 3, Pp. 71-80.

Lundgren SM, Halvarsoon M 2009. Students expectations, concerns and comprehensions when writing theses as part of their education. *Nurse Educ Today*. Vol. 29, No. 5, Pp. 527-32.

Mansoorian Y 2010. One Hundred Tips in Thesis Writing. *Book of Information and Communication and Science (Generalities)*, Pp. 93-87. [In Persian].

Matin M, Khan M 2017. Common problems faced by postgraduate students during their thesis works in Bangladesh. *Bangladesh Journal of Medical Education*, Vol. 8, No. 1, Pp. 22-27.

Yemani Dozi Sorkhabi M, Sohrabi M, Goldasteh A, Et all 2017. Analysis of the situation of factors affecting research experiences (dissertation process) of graduate students and its changes in Shahid Beheshti University. *Quarterly Journal of the Higher Education Association of Iran*. Vol. 8, No. 1, Pp. 18-1. [In Persian].

حضور در آنها و گاهی ضعف در پی گیری پروسه رساله نویسی به دلیل دوری از دانشگاه از جمله چالش‌های دانشجویان غیر بومی است که هزینه بیشتری نیز با تقبل کنند. اما آنچه مهم است ناتوانی علمی و نداشتن تبحر لازم برای انجام پژوهش توسط دانشجو است. اکثر دانشجویان از پایین بودن آگاهی و اطلاعات علمی خودشان از روش پژوهش آگاه بودند. در این خصوص، آنها به مواردی همچون ناتوانی در استفاده از نرم افزارهای کیفی و کمی، مهارت پایین در استفاده از فضای مجازی و سایت ها و کتب الکترونیک و نداشتن مهارت در ترجمه منابع لاتین، کمبود اطلاعات علمی و عملی دانشجویان از پروسه، عدم تجانس رشته فوق لیسانس با دکتر و فاصله زمانی زیاد میان مقطع ارشد و دکتری اشاره کردند. به نظر می رسد سیاست جذب حداکثری دانشجویان ولو ضعیف در افزایش چنین چالش‌هایی اثر گذار باشد.

نتیجه گیری

رساله ها از آنجا که موضوع محدود و تخصصی از یک حوزه را در بر میگیرند و نیز به علت ویژگی ژرف نگری، از لحاظ پژوهش بسیار با اهمیت هستند و منابع اطلاعاتی با ارزشی به حساب می آیند. همچنین پایان نامه ها و رساله ها می توانند مبنای پژوهش‌های دیگر باشند و نقش مهمی در تولیدات علمی هر کشوری دارند. در طی چند سال گذشته که در کشور شاهد افزایش ظرفیت دوره های آموزشی و پژوهشی در مقاطع تحصیلات تکمیلی هستیم و این افزایش در تعداد و کمیت پایان نامه‌ها و رساله‌ها به قیمت کم رنگ شدن کیفیت آنها تمام شده است. شناسایی چالش‌های انجام رساله ها به عنوان پیشرفته ترین سطح پژوهش یک دانشجو می تواند گام مهمی در رفع آنها و مدیریت چنین چالش‌هایی می تواند بر کیفیت رساله نویسی تأثیر مثبت داشته باشد.

References

Asghari F, Nemati M A 2016. The Quality Challenge of Doctoral Dissertation in Iran Based on the Concept of Value Chain.

مجله‌ی توسعه‌ی آموزش جندی‌شاپور
فصلنامه‌ی مرکز مطالعات و توسعه‌ی آموزش علوم پزشکی
سال دوازدهم، شماره 1، بهار 1400

چالش‌های رساله نویسی بر اساس تجارب زیسته دانشجویان دکتری در دانشگاه آزاد اسلامی

عباس ذبیحی فرد: دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان، اصفهان، ایران.
محبوبه سادات فدوی*: عضو هیئت علمی، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان، اصفهان، ایران.
نرگس سعیدیان خوراسگانی: عضو هیئت علمی، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان، اصفهان، ایران.

چکیده: پژوهش حاضر با هدف ارائه الگوی مدیریت چالش‌های رساله نویسی براساس تجارب زیسته دانشجویان دکتری در دانشگاه آزاد اسلامی انجام شد. روش پژوهش کیفی از نوع پدیدارشناسی بود. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان تازه فارغ التحصیل دوره دکتری در رشته‌های علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی بوده است، که ابتدا به مطالعه‌ی حوزه پژوهش شامل کلیه‌ی منابع مکتوب و دیجیتال، مقالات خارجی مندرج در پایگاه‌ها اطلاعاتی و سپس مصاحبه با کارشناسان پرداخته شد. مشارکت کنندگان در پژوهش شامل دانشجویان و فارغ التحصیلان دکتری و اساتید و کارشناسان در رشته‌های علوم انسانی در دانشگاه آزاد اسلامی بودند. روش نمونه‌گیری در این بخش از پژوهش بر مبنای روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع ملاک محور (دانشجویان و فارغ التحصیلان دوره دکتری) بوده است. ابزار پژوهشی مورد استفاده جهت گردآوری داده‌ها در این پژوهش، مصاحبه نیمه ساختار یافته عمیق بر روی تعداد 12 نفر از فارغ التحصیلان دوره دکتری بود که در ادامه با بکارگیری روش 7 مرحله‌ای کلایزی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. بدین ترتیب پس از تحلیل تجارب زیسته حوزه پژوهش 210 کد مفهوم اولیه استخراج شد و در ادامه مراحل تحلیل علمی کلایزی به 172 کد مفهوم اولیه تقلیل یافت. در نهایت به سه دسته اصلی چالش‌های اداری، آموزشی-پژوهشی و دانشجویی استخراج گردیده و باکمک نرم افزار علوم اجتماعی (مکسیدا 18) دسته بندی شدند.

واژگان کلیدی: رساله دکتری، چالش‌ها، پژوهش، تحصیلات تکمیلی.

***نویسنده مسؤول:** عضو هیئت علمی، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان، اصفهان، ایران.

Email: fadavimahbobe@gmail.com